

CM2-04 דיני אונאה בפועלים - Overcharging by Contractor

Bava Metzia (Mishnah 56a)

העבדים והשטרות — These things are not subject to price fraud: אלו דברים שאין להם אונאה
The sale of slaves, notes, land, and Temple property. — והקרקעות וההקדשות

Bava Metzia (56b)

שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה — R' Zeira inquired: Is the rental of
movable objects subject to price fraud or is it not subject to price fraud?

The Gemara explains the two sides of the question:

Do we say that the Merciful One said: A sale is subject to price fraud,
אמר רחמנא — but not a rental? — Or perhaps there is no difference
between a sale and a rental; since a sale is subject to price fraud, a rental is as well.

The Gemara answers:

מי פתיב ממכר לעולם — Is the expression
אמר ליה אביי — Abaye replied to [R' Zeira]:
“permanent sale” written in the verse? No! — The verse simply states
ממכר סתמא פתיב — and this (i.e. a rental) is also
sale without qualification, והאי נמי ביומיה מכירה היא — considered a sale on the day of [rental].

Rambam (Hil. Mechirah 13:15)

לעשות עמו בין בקרקע בין במטלטלין — If one hires a worker
to work with him either with land or with movable objects,
אין לו הונייה — it is not subject to price fraud.
מפני שהוא כקונה אותו לזמן — This is so because when someone hires a worker, it is
like he acquired him for the agreed upon time,
ועבדים אין בהם הונייה — and slaves are not
subject to price fraud.

Rambam (Hil. Mechirah 13:18)

It appears to me — שהקבלן יש לו הונייה — that a worker paid by the job is subject
to price fraud. — כיצד — How is that? — For example, he accepted upon himself to weave this certain piece of clothing for ten gold pieces,
הרי זה יש לו הונייה — or to sew this tunic offering two gold pieces,
— this is subject to price fraud. — Therefore, either of the two,
בין — either the worker or the owner of the clothing,
חוזר לעולם כמוכר — can return it forever, like a seller.

Nimukei Yosef (Bava Metzia 56b)

איכא מאן דאמר שאין בה אונאה — there is
one view who holds that it is not subject to price fraud — because it is not
a sale, and the laws of price fraud apply only to sales. — דלאו מכר הוא
Similarly, the same law would apply to working to be paid by the job. — וכן בקבלנות

מגיד משנה (מכירה יג, טו) - גם זה נלמד מהטעם האמור בסמוך לפי שהוא מכירה ליומה. ולשון הרמב"ן ז"ל ובשכירות ישראל כגון ששכר פועלים יש אומרין דאין להם אונאה וכו' וכן בקבלנות ע"כ. וכן כתב הרשב"א ז"ל. אבל המחבר חלוק בקבלנות כמו שיתבאר.

פועל (שכיר יום): אין בו דין אונאה

מאירי - ואף על גב דיכול לחזור בו אפילו בחצי היום, כל שלא חזר בו דין עבד יש לו.

מחנה אפרים (שכירות פועלים סי' א) - מדברי הרמב"ם נראה דכל פועל גופו קנוי.

על כסף הקדשים (רכז, כא) בענין הסכם שהקונה ישלם על החפץ שלקח בעבודה שיעשה לו. וכן על חכמת שלמה (רכז, כ).

סמ"ע (רכז, נא) - דע דמהרש"ל ז"ל כתב דאף דאיתמעטו הני מדין אונאה מכל מקום לא גרעי מאונאת דברים וגניבת דעת, ובכלל לא תונו איש את אחיו הך... אם לא שהמוכר בעצמו לא ידע מאונאתו.

יש מחלוקת נחלת צבי וארעא דרבנן אם יש מצוה להחזיר אף שמדינא אין חיוב חזרה (נתיבות שכיר (שם) מעשה של האריז"ל עם המהר"ם גאלנטי נתיבות שכיר (יט, סק"ג) - אם בעל הבית אינו יודע וכגון ששכרו ללמוד או לומר קדיש ועושה כן גם בשביל אחר, כיון שעושה פעולה אחת לשנים נראה שצריך להפחית מהשכר על הפועל להודיע לבעל הבית.

קבלן: יש בו דין אונאה

מגיד משנה (מכירה יג, יח) - טענת הרב ז"ל [בענין קבלנות] שכיון שאין זה שכירות ימים כשאר פועלים יש בה אונאה.

משנה למלך (שם) - ומהרי"א [התרומת הדשן] נתן טעם לסברת רבינו מדקיימא לן בפ' האומנין (עז). דפועל יכול לחזור מטעם כי לי בני ישראל עבדים וקבלן אינו יכול לחזור מהאי טעמא אלמא פועל דמי לעבד ולא קבלן, ומאי דאימעיט מאונאה הוא עבדים שהוקשו לקרקעות וקבלן לאו עבד מיקרי ע"כ, ונכון הוא.

איך להתנות לקבל האונאה - על שו"ע רכז, כא במקום שאין אונאה צריך להמשיך הפועל במקום שיש דבר האבוד.

מהרי"ט (חו"מ סי' יט) - מה שכתב הרמב"ם שבקבלן יש דין אונאה היינו דוקא בקבלן שקיבל עליו לעשות מלאכה שיש בגופו ממון... אבל בקבלנות שאין בגופה ממון, כגון שקיבל עליו לשמור או לרעות בהמותיו לא שייך לומר ממכר הוא ומודה הרמב"ם שאין בו דין אונאה. (שו"ת דברי יוסף בענין טוען בב"ד. וע' גם נחל יצחק עד, ג.)

אף לאומרים שלשכירות בקבלנות יש אונאה, זה רק כשנשכר לעבוד במטלטלין, אבל נשכר לעבוד בקרקע אין תביעת אונאה (על פי רמב"ם יג, טז ושו"ע רכז, לד).

ונפקא מינא לגבי שכירות לעשות עבודה בגוף האדם (על נתיבות שכיר סקי"ג) וכן לגבי שכירות לעבוד על הבית (שם סקט"ו, ועי' ערוך השלחן)

מקומות שאין אונאה
אם יש אונאה בשכירות מטלטלין

שכיר יום

חידוש הרמב"ם שאין אונאה בשכיר
מכירה ליום
וגופו קנוי

טעמים לחלוק על הרמב"ם:

דין זה נאמרה רק בעבד כנעני
פועל אינו אפילו עבד עברי כיון שיכול לחזור

טעם הנמוקי יוסף לפוטרו מאונאה – שאינו מכר
נפקא מינא בין טעם הרמב"ם לטעם הנמוקי יוסף (עי' נתיבות שכיר יט, סק"ג):
אם היה אונאה בפועל יותר מחצי
אם יש לאו דלא תונו

כסף הקדשים (רכז, כא) בענין הסכס שהקונה ישלם על החפץ שלקח בעבודה שיעשה לו.

סמ"ע (רכז, נא) - לא גרעי מאונאת דברים וגניבת דעת, ובכלל לא תונו איש את אחיו הן.
מחלוקת אם יש מצוה להחזיר אף שמדינא אין חיוב חזרה (נתיבות שכיר שם)
מעשה של האריז"ל עם המהר"ם גאלנטי
נתיבות שכיר (יט, סק"ג) - שכרו ללמוד או לומר קדיש ועושה כן גם בשביל אחר.

קבלו

משנה למלך (שם) - ומהרי"א [התרומת הדשן] קבלן אינו עבד.

איך להתנות לקבל האונאה - עי' שו"ע רכז, כא

במקום שאין אונאה צריך להמשיך הפועל במקום שיש דבר האבוד.

מהרי"ט (חו"מ סי' יט) - דוקא בקבלן שקיבל עליו לעשות מלאכה שיש בגופו ממון... שו"ת דברי יוסף בענין
טוען בב"ד.

אף לאומרים שלשכירות בקבלנות יש אונאה, זה רק כשנשכר לעבוד במטלטלין.
ונפקא מינא לגבי שכירות לעשות עבודה בגוף האדם (עי' נתיבות שכיר סק"ג)
וכן לגבי שכירות לעבוד על הבית (שם סקט"ו, ועי' ערוך השלחן)